TEXT
Maritza **García**

Arxiu familiar

MÈXIC I LA MEVA FAMÍLIA, FA 50 ANYS

La periodista Maritza García explica la història de la seva àvia, supervivent de la matança de Tlatelolco, i del seu pare, que va acompanyar la torxa olímpica pocs dies després

Fa cinquanta anys la meva àvia corria entre les bales al costat de la marea d'estudiants que eren perseguits pels militars. Tlatelolco 68. Plaza de las Tres Culturas. Vivia a Tlatelolco, a l'edifici Guerrero, i aquell dia també va ser a la manifestació. Devia tenir uns 53 anys, però la meva àvia, Margarita Lara de Alba, tenia el cor i el cutis d'una joveneta. Sempre deia que la seva generació era "molt retrògrada".

Li encantava envoltar-se de joves i aquell 2 d'octubre estava entre la multitud escoltant els discursos. No s'ho hauria perdut per res del món, era una pregonera natural del moviment estudiantil i les seves demandes. Les feines domèstiques no li interessaven gens; quan arribaves a visitar-la mai tenia el menjar fet, però sí versos acabats d'escriure per ella mateixa que regalava amb delit, algun manifest comunista o una revista bíblica, perquè, això sí, era molt catòlica. Va ser una apassionada de les causes revolucionàries i es posava furiosa amb qualsevol injustícia.

Una massacre inesperada

Aquell dia de la massacre anava amb la seva neboda, la meva tia Jena. Totes dues es van asseure al costat de les escalinates de la plaça, potser intuïtivament per si calia sortir corrent. Al seu costat, enmig de la multitud, un home que portava posat un guant blanc a la mà, el significat del qual aprendrien a desxifrar amb el temps. Se sabria que eren militars encoberts del Batalló Olimpia. Els va cridar l'atenció que de sobte desaparegués i que, al cap de poca estona, el tornessin a veure al costat d'altres homes que també portaven un guant blanc en una mà. De cop se'l van trobar davant seu i el van veure disparar a terra. El tiro-

teig havia començat. A córrer! La gent embogida va començar a dispersar-se. La meva àvia va córrer i córrer amb la meva tia fins a arribar a una fleca de l'edifici Chihuahua. Hi van entrar ajupides i s'hi van amagar situant-se darrere del taulell. Amb els nervis la meva àvia va agafar una safata, va llençar tot el pa i se la va posar al cap com a escut. No sé de què es devia pensar que li serviria, però es va quedar encongida creient que estaria fora de perill. Van entrar els soldats i la meva àvia, amb el pànic, va començar a cridar-los histèrica: "No disparin, soc esposa de militar! Soc esposa de militar!" Tot i que feia anys que s'havia separat del meu avi, el general Navarro, en gairebé tota la seva documentació oficial constava com la seva esposa, però havia de demostrar-ho en aquell instant si volia salvar la vida. Era molt complicat perquè el bolso de la meva àvia era com l'Arxiu General de la Nació i més. Quan l'obria començava a treure'n de tot: un massapà de feia dos mesos, els rebuts de la llum sense pagar, l'oració de sant Judes Tadeu, escapularis, un munt de retalls de diaris antics, fullets de totes les causes, cartes que escrivia als presidents de Mèxic –un costum que tenia– i fins i tot joguines per entretenir algun nen avorrit. "Ha de ser per aquí! Per aquí... per aquí!" Bingo! La meva àvia m'explicava que li va ensenyar algun carnet, em sembla que era la de l'hospital militar on tenia dret a rebre el servei mèdic. Els soldats no només les van treure del lloc, sinó que va tenir la sort que les escortessin fins a casa seva amb l'advertiment que es tanquessin i no tornessin a sortir.

Quan van arribar al seu apartament hi havia la meva tia Talina, morta de por, amb la meva cosina Rosalinda, que tenia tres anys, que hi eren uns dies de visita. Hores abans la meva tia Talina havia vist per la finestra un helicòpter donant voltes que llançava llums verdes i, en treure el cap i mirar cap avall, va veure homes vestits de civil amb gavardina i guants blancs que perseguien els estudiants. Plovia. Va baixar les escales ràpidament per buscar el meu oncle Pepe, que encara era petit i havia de ser a la porta de l'edifici. El va agafar pel braç i es van afanyar a pujar, quan, de sobte, van entrar diversos joves que fugien dels militars, i al seu darrere els paramilitars vestits de civil que els perseguien. Ella es va tancar al pis, però va sentir els crits dels joves, a qui estaven pegant al terrat. El soroll del tiroteig, les ambulàncies i l'helicòpter no van parar en tota la nit.

La meva àvia es va refugiar de les bales dels homes del guant blanc en una fleca

Al cap de poca estona va arribar la meva àvia. Els va explicar que s'havien refugiat a la fleca i els morts que havien vist pel camí, però no va ser fins a l'alba que van saber la dimensió de la tragèdia. Alemenys 300 morts que el govern no va reconèixer mai.

Les notícies de gent propera van començar a arribar. La seva veïna, que la nit anterior havia enviat el seu fill de 10 anys a buscar el pa, no trigaria a saber que l'havien atrapat les bales. La dona gairebé va embogir i se'n va anar de Tlatelolco. La meva àvia mai en va tornar a saber res. Dies després els militars van tornar a casa seva, com a tantes altres de Tlatelolco. Buscaven estudiants per endur-se'ls, però la meva àvia tenia el do de l'oratòria i la persuasió. Explicava històries amb tanta vehemència i teatralitat, amb un nivell de decibels tan alt, que de petita em feia vergonya en públic, però després era un goig escoltar-la perquè et mories de riure. Xxt! I no li podies demanar que abaixés el volum perquè encara cridava amb més força. Així que, amb aquest ímpetu, els va deixar anar als soldats una verborrea tremenda, versos i discursos llibertaris que memoritzava sencers i que en la narrativa del segle XIX semblaven inofensius i molt patriòtics. Diversos textos de Benito Juárez, el seu personatge favorit, de qui guardava una carta escrita a mà en què li encomanava el 1865 al seu besoncle Pedro J. Méndez el destí de la pàtria per fer fora els francesos de territori mexicà. Acabava amb llàgrimes als ulls i una mica de melodrama: "El meu oncle Pedro J. Méndez va caure ferit... es dessagnava a terra, però abans de morir va escoltar els clarins de la victòria". Els soldadets convençuts o avorrits se'n van anar. Va aconseguir despistar-los. Si haguessin furgat, haurien trobat la literatura subversiva de la meva àvia i la meva mare, les úniques esquerranoses de la família. Pocs dies després els meus pares tornaven de la lluna de mel, commocionats pel que els narraven la meva àvia i els seus companys de la UNAM –la universitat on van sorgir els líders estudiantils–. Van guardar la massacre en aquest racó de l'ànima que no oblida mai.

Els Jocs

Deu dies després: 12 d'octubre del 1968. Els Jocs havien començat. Els primers que se celebraven a Llatinoamèrica. El meu pare, Humberto García Garnica, va ser un dels esportistes seleccionats per acompanyar el foc olímpic. Un any abans havia guanyat el concurs Míster Mèxic, així que, en representació dels fisioculturistes, es va lligar bé les vambes, va treure múscul i va córrer el primer tram del relleu, que va sortir des de l'Avenida de los Insurgentes, al nord de Ciutat de Mèxic, acompanyant el portador de la torxa. El foc el portava també per dins: emocionat, sentia els aplaudiments de la multitud i la remor dels periodistes que narraven la gesta a tothom. La d'una joventut que, malgrat haver estat humiliada i massacrada dies abans, mostrava la seva força vital.

El meu pare va cedir el relleu i l'últim tram li tocava a l'atleta Enriqueta Basilio, la primera dona a encendre el peveter en uns Jocs. Mentrestant, la meva mare esperava a dins de l'estadi olímpic, juntament amb els milers d'espectadors que van acudir a la inauguració. Encara no sabia que em portava a la panxa, ni tampoc que aquells Jocs passarien a la història per les seves lluites reivindicatives i les marques mundials que es van trencar. Només la certesa de veure la multitud estremir-se quan aquella jove va entrar corrent amb aquella espectacular gallardia. Torxa en mà, Basilio va saludar als quatre punts cardinals i va encendre el foc. Va ser l'èxtasi. Tant com quan Felipe Muñoz va donar a Mèxic la primera medalla d'or en natació guanyant el rus Vladímir Kosinski.

Paradoxalment, el mateix govern que havia assassinat els seus joves ara els requeria per aconseguir la glòria i, enmig dels sentiments de goig i dolor que vivia el país, la meva àvia, a qui l'esport li importava un rave, va vibrar d'emoció quan Tommie Smith i John Carlos en guanyar els 200 metres van aixecar el puny. Aquesta vegada la meva àvia no va veure un guant blanc, senyal del braç repressor del govern de Díaz Ordaz, sinó un guant negre. El símbol del Black Power en protesta contra el racisme als Estats Units. El crit de llibertat. ●

UNA FAMÍLIA ATRAPADA PER LA HISTÒRIA A l'esquerra, Margarita Lara de Alba, que va sobreviure al tiroteig de la matança de Tlatelolco. A dalt, la seva filla, Martha Navarro Lara, i Humberto García Garnica, durant la graduació d'ell a la Facultat de Química. Arxiu familiar

UNA ENCESA HISTÒRICA Humberto García Garnica (el segon per l'esquerra) amb el colom que es feia volar abans del relleu de la torxa. És fisioculturista i va ser un dels esportistes que van acompanyar el recorregut del foc olímpic als Jocs de Mèxic el 1968. Arxiu familiar

ELS GUANTS BLANCS DEL TERROR Membres del Batalló Olimpia empaitant estudiants. Portaven un guant blanc per reconèixer-se entre ells. El 2 d'octubre hi va haver almenys 300 morts i centenars de desapareguts, que el règim no va reconèixer. IISUE-AHUNAM. Fons Manuel Gutiérrez Paredes